

GROESBEEKS MILIEU-JOURNAAL 1986-46

op f3,-

NACHBARSCHAFTSFEEST
FOEPERPOT
UIT HET GEMEENTE-ARCHIEF
RISKANTE OPLOSMIDDELEN

VOORWOORD van de redactie.....p. 1
 NACHBARSCHAFTSFEEST..... 2
 VEILIG ETEN door Bert van der Bergh..... 6
 FOEPERPOT (3) door Henny Brinkhof..... 8
 KRITISCHE KONSUMENT.....13
 HERFST door Pieter Thissen.....16
 UIT HET GEMEENTEARCHIEF (deel 1)18
 UIT HET BESTUUR.....23
 FOTO door Rudy van Duijnhoven.....26
 MILIEU-RONDON.....28
 EEN HOUTVERKOPING IN GROESBEEK.....31
 WEETJE-WEETJE.....34

OMSLAG DOOR JOEP DE BEKKER.

VERSCHIJNINGSDATUM: oktober 1986.

GROESBEEKS
 MILIEUJOURNAAL

verschijnt
 driemaandelijks,
 kosten: minimaal f15,-
 per jaar. Opgave bij
 het sekretariaat.

REDAKTIE

Paul Thissen
 Henny Brinkhof

REDAKTIE-ADRES

Henny Brinkhof
 Hobbemaweg 28,
 6562 CT Groesbeek
 tel. 08891-5911

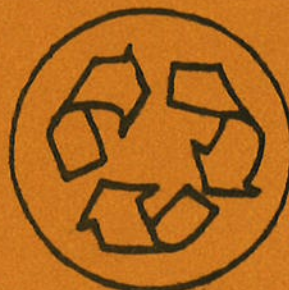
MEDEWERKERS

Piet Spanjers
 Bert van der Bergh
 Pieter Thissen
 Johan Thissen
 Rudy van Duijnhoven
 Harry Mortiaux
 Fred Boerwinkel
 Jeske de Bekker

SEKRETARIAAT W.M.G.

Lievensweg 80,
 6562 XP Groesbeek
 tel. 08891-3175,
 rekeningnr. W.M.G.
 11.74.19.257 (RABO)
 of gironr. 5275384

KRINGLOOPPAPIER

"Milieu" is het afgelopen decennium een vast onderdeel van beleid geworden. Er is een uitgebreid instrumentarium ontworpen dat het ontstaan van milieuproblemen moet voorkomen en waarmee milieuproblemen te lijf gegaan kunnen worden. De overheid heeft vele milieuspecialisten op allerlei terrein in dienst genomen. Het komt er nu op aan de mensen en middelen effectief te gaan gebruiken.

Nu veel van de wensen van de milieubeweging in regelgeving zijn vertaald mag de milieubeweging niet achteroverleunen. Ze moet alert zijn op een goed gebruik van die regelgeving. Dit lijkt de komende tijd des te meer noodzakelijk omdat er tekenen zijn dat de aandacht voor het milieu bij de overheid aan het verslappen is.

De kabinetsformatie was zo'n teken. Het opvullen van de ministerspost voor milieu bleek daarbij een sluitstuk. Ed Nijpels, aan wie zo'n beetje een ministerspost beloofd was, werd als het ware "gedumpt" op milieu.

In de komende periode blijft het zo dat een goed milieubeleid moet worden afgedwongen door maatschappelijke druk van de milieubeweging en andere groepen. Wij zitten op het puntje van onze stoel.

Over dit nummer. Het nachbarschaftsfeest is weer achter de rug. Paul Thissen beschouwt na over de inbreng van de Werkgroep Milieubeheer Groesbeek. Het edukatief natuurbouwproject "de Foeperpot" loopt nog immer. Projektleider Henny Brinkhof bericht over de stand van zaken. In de Gelderlander jaargang 1952 vonden we een artikel over een openbare houtverkoop in Groesbeek. Deze aardige impressie van een uitgestorven evenement nemen we in dit nummer over. En last but not least: een nieuwe rubriek "Uit het gemeente-archief". Aan de hand van vondsten van Piet Spanjers gedaan in het gemeente-archief van Groesbeek zullen we telkens een verhaaltje publiceren met totnutoe onbekende wetenswaardigheden over Groesbeeks verleden, vooral als die (ook) betrekking hebben op natuur en landschap.

de redactie

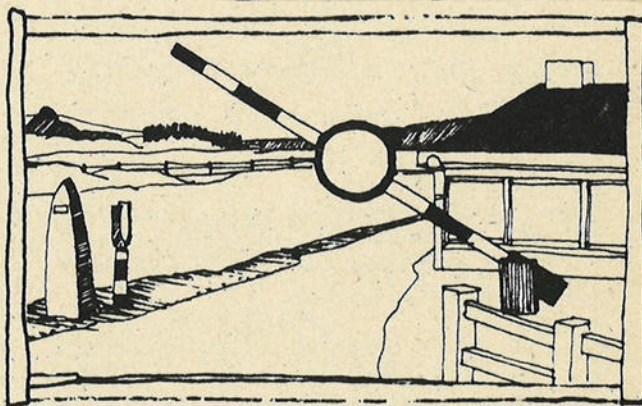
Het nachbarschaftsfeest is weer achter de rug. Als feest lijkt het geslaagd. Er waren veel verenigingen present (waaronder de WMG), het was een drukte van belang, de stemming was goed, en het weer werkte mee. Maar of het -zoals de bedoeling was- tot verbroedering tussen de burgers uit de drie deelnemende gemeenten leidde? Een nabeschouwing.

Drie burenen

Het nachbarschaftsfeest is een initiatief van de "Regio Rhein-Waal", een grensoverschrijdend samenwerkingsverband op bovengemeentelijk niveau. Op gemeentelijk niveau stimuleert de "Regio" het houden van grensoverschrijdende festiviteiten. De gemeenten Kranenburg, Ubbergen en Groesbeek zijn met elkaar in zee gegaan en organiseren vanaf vorig jaar jaarlijks een tweedaags feest dat om beurten in één van de drie gemeenten wordt gehouden. De spits werd vorig jaar afgebeten door Kranenburg. De WMG was daar present met een stand die gezamenlijk bemand werd door de Kranenburgse milieugroep, een lokale afdeling van de Deutsche Bund für Vogelschutz (DBV), en wij. Het was de enige stand met én Duitsers én Nederlanders. Ons materiaal stak nogal af bij wat de DBV presenteerde. Die pakte flink uit met grote kleurenfoto's, uitgebreid foldermateriaal en zelfs een video. Maar hun en onze activiteiten bleken wonderwel bij elkaar aan te sluiten.

Voorbereidingen

Dit voorjaar begon de WMG met de voorbereidingen voor het feest dat nu in het najaar in Groesbeek gehouden zou worden. Een drietal leden bezocht de DBV om kennis te maken en iets af te spreken over het feest. Sinds die tijd is er af en toe contact geweest met "Kranenburg". Vanwege de benodigde ruimte werd besloten niet meer samen in één stand te gaan

staan, maar twee aaneengeschoven standste bemannen. Wij zijn behulpzaam geweest met de vertaling in het Nederlands van foto-

onderschriften en paneelteksten voor hún deel van de stand.

We hadden het plan om naast een informatiestand ook samen konkrete activiteiten te organiseren. Een fietstocht door de natuur en het landschap van de drie gemeenten onder leiding van tweetaalige gidsen, of één Duitse en één Nederlandse gids, dat leek ons wel wat. Door tijdgebrek en organisatorische problemen is het er niet van gekomen. Volgend jaar biedt wat dit betreft weer een mogelijkheid, en een betere. Dan gebeurt het allemaal in Ubbergen dat centraler in het grondgebied van de drie gemeenten ligt. Een pracht van een tocht door de Ooy, over de stuwwal bij Groesbeek, en door het Reichswald en de Duffelt valt dan te maken.

Voor de inrichting van onze stand was heel wat te doen. Er zijn vier panelen gemaakt met tekst en foto's over de WMG en haar activiteiten. Door ze via losse scharnieren te monteren kunnen ze in verschillende volgordes geplaatst worden. De foto's en tekstblokken op de panelen zijn verwisselbaar. Die kunnen dus nog lang mee.

Tevens is er een "aantrekkelijke" geïllustreerde informatiefolder gemaakt die iets uitgebreider hetzelfde verhaal als dat op de panelen vertelt; en die uitnodigt om passief of actief mee te komen doen bij de WMG. Ook de folder kan bij andere gelegenheden worden gebruikt.

Het feest

Zaterdagmorgen begon het dan. Om tien uur "stond" de milieustand aan de Kerkstraat bij de ingang van Schoonoord achter de dierenwei. Maar het zou nog een paar uur duren voor het een beetje druk werd. Het idee van de organisatoren -een lint van kraampjes door Dorpsstraat, Kerkstraat en Ottenhofstraat- werd die dag niet compleet gerealiseerd.

In het lint zaten grote gaten, hier en daar stonden plukjes standwerkers. Wij stonden samen met musea, lokaal-historische verenigingen en de vredesbeweging bij elkaar. Het leek die zaterdag niet zo'n gelukkig gekozen plek. Het publiek kwam vanaf de Dorpsstraat de Kerkstraat wel in, maar liep vanaf het postkantoor waar vanalles te doen was, veelal niet door. Vanaf daar was het ook nauwelijks zichtbaar dat er de bocht om óók iets te doen was. Toen tegenover de dierenwei bij het kerkje een straatorgel begon te spelen werd het wat beter.

De hele zondag gaf een gunstiger beeld te zien. Er waren véél meer mensen, er was een betere doorstroming. Het idee van het lint kwam er die dag wél uit.

Behalve panelen, informatiefolders, een boekje met de gebundelde wandelingen die in het milieujournaal zijn verschenen, milieujournaals en door ons uitgebrachte rapporten, was er plek ingeruimd voor een binoculair. Dat is een soort stereoloupe. Het ziet eruit als een mikroskoop, maar vergroot minder sterk (10 of 20 keer). Als je er bijvoorbeeld insecten door bekijkt krijg je een prachtig driedimensionaal beeld (net een viewmaster, maar dan echt!) van een nog herkenbaar beest. Bij een mikroskoop kruip je door de sterke vergroting zover op zo'n dier dat het niet meer te herkennen valt. Om te bekijken hadden we onder andere spinnen, wespen, muggen, schimmels, brandnetel, een rups en tubifex. De binoculair was een enorm succes. Vooral kinderen vinden het prachtig en dwingen hun ouders om door dat rare apparaat te turen. Ook de grote mensen moesten dan toegeven dat een "onooglijke" huisvlieg een fascinerend beestje is.

Het blijkt dat heel veel mensen interesse hebben voor wat wij doen. Met name de natuurbeheeractiviteiten staan in de belangstelling. Voor het beleidswerk bestaat duidelijk minder interesse. Men vindt het wel belangrijk, maar "te moeilijk en te saai". Liever vertelt men naar aanleiding van het paddenpaneel een enthousiast verhaal over het padje dat al twee jaar naar dezelfde plaats achter het huis komt, of vraagt men naar aanleiding van het jeugdkursuspaneel of dochterlief ook mee kan doen.

Volgend jaar (nog) beter?

Het nachbarschapsfeest als geheel is weliswaar geslaagd, maar het was wel een passieve bedoening. Veel kijk- en luisterdingetjes, weinig doedingen. En dan komt er van verbroedering natuurlijk niet veel terecht. Misschien was dat wel het geval bij de gezamenlijke schuttersactiviteiten, daar hebben we niet zo'n kijk op. Maar het "lintgebeuren" was nogal mat.

Al met al is de WMG tevreden over het verloop. Toch zijn er een aantal dingen die beter kunnen.

- De samenwerking met Kranenburg kan beter. Vorig jaar was er een (geleende) fototentoonstelling over én de Ooy én de Duffelt.

- Dit jaar sloot de inhoud van hun stand en de onze niet helemaal goed aan. Volgend jaar moeten niet alleen organisatorische zaken met onze broeders geregeld worden, maar liefst ook inhoudelijke.
- De WMG was alleen aanwezig met een stand. Dat laat het publiek passief. (Hoewel, de binoculair leidde tot heel wat actie!) Volgend jaar zouden er ook aktiviteiten georganiseerd kunnen worden. We noemden het idee van een fietstocht al.
 - Het lijkt verstandig om volgend jaar iemand de vergaderingen van het organiserend comité te laten volgen. Dat is dit jaar door tijdgebrek niet gebeurd. Invloed op bijvoorbeeld de plaatskeuze kan zo worden vergroot. Niet dat het dit jaar is misgelopen, maar het had wellicht gelukkiger gekunnen.

Volgend jaar Ubbergen.....

Paul Thissen

Steun de Werkgroep Milieubeheer Groesbeek door ons een nieuwe donateur te bezorgen. Donateurs betalen minstens f15,- per jaar en ontvangen 4 keer per jaar of vaker het Groesbeeks Milieu-journaal. Knip de bon uit en stuur 'm op naar Sekretariaat W.M.G., Lievensweg 80, Groesbeek. U kunt ook bellen (tel.nr. 08891-3175).

BON voor een jaar Groesbeeks Milieu-journaal

Ik geef me op:

naam

adres

woonplaats

Ik betaal met de acceptgiro die ik toegestuurd krijg, en ontvang dan minstens vier nummers per jaar.

1. ZOMERGRIEPJE OF VOEDSELVERGIFTIGING?

Een goede gezondheid van lichaam en geest is ons grootste goed. De voeding kan hiertoe een aanzienlijke bijdrage leveren. Omgekeerd, kan een slechte voeding flink bijdragen aan een slechte gezondheid van lichaam en geest!

Ons tegenwoordige voedsel blijkt namelijk vaak besmet met micro-organismen en verontreinigingen van andere aard, hetgeen nogal eens leidt tot buikkrampt, diarree of andere lichamelijke kwelling. Meestal wordt dit afgedaan als "zomergriepje", "teveel gegeten" en dergelijke. Slechts als het lot zeer ernstige ziekte of zelfs de dood tot gevolg heeft wordt de oorzaak opgespoord.

Na infecties aan de ademhalingsorganen zullen voedselvergiftigingen veroorzaakt door micro-organismen binnen tien jaar de tweede plaats innemen van de meest voorkomende ziekten in Europa. In Nederland vallen er momenteel jaarlijks zo'n dertig doden te betreuren als gevolg van voedselvergiftigingen. Bejaarden, zieken, kleine kinderen en zuigelingen zijn het gevoeligst en worden als ze geïnfecteerd zijn dan ook zieker.

Het onhygiënisch toebereiden en bewaren, het te lang bewaren van "verse" voedingsmiddelen, het onvoldoende koelen of juist onvoldoende verhitten van voeding zijn onder andere fouten die in de huishouding worden gemaakt.

WECKEN

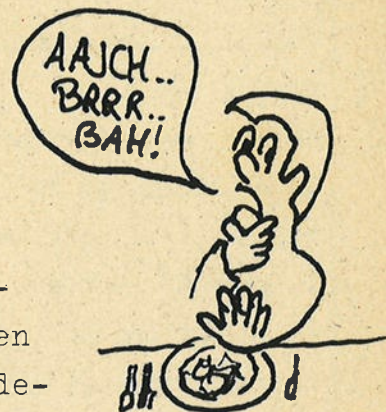
Groenten en fruit goedkoop van de markt, onbespoten uit eigen tuin, eigengemaakte lekkere soepen, sauzen e.d. daar willen we eigenlijk altijd de voordelen van hebben. Maar hoe houden we ze geschikt voor consumptie, zonder gevaar van voortijdig bederf of voedselver-

giftiging? Vroeger stopten vele oma's groenten in weckflessen en het lijkt erop dat het weer helemaal terugkomt, onder druk van de nostalgie en in mindere mate de economie. De methode van wecken is echter onvoldoende veilig. Meestal gaat het goed, maar soms gaat het fout, en dan zou het ook wel eens een keertje goed fout

kunnen zijn. Ook zorgvuldig gekweekte groente kan besmet zijn. Als de industrie op dezelfde manier zou werken als velen dat thuis doen dan zou dat onherroepelijk tot faillissementen leiden, alleen al op grond van de schade-claims die er ingediend zouden gaan worden!

MICRO-ORGANISMEN

Micro-organismen zijn de kleinste vormen van leven welke we niet met het blote oog kunnen zien, terwijl ze bijna overal en altijd aanwezig zijn. Tot de micro-organismen rekenen we onder andere schimmels, gisten, bacteriën en virussen. Een aantal van deze micro-organismen kan ziekte bij mensen, dieren en planten veroorzaken. De besmetting die uiteindelijk een of andere ziekte tot gevolg heeft bij mensen kan onder meer plaatsvinden via de lucht (bijvoorbeeld griep), via water (bijvoorbeeld veteranenziekte), via vuil (bijvoorbeeld tetanus), en uiteraard via onze voeding.

Het bederf van voeding kan soms uiterlijk waarneembaar zijn. Een rotte appel of beschimmeld brood zal men niet eten. Ook de inhoud van een konservenbus met een duidelijk waarneembare gasontwikkeling (=bos gaan staan), een gore geur of onsmakelijk aanzien wordt door de consument niet meer gegeten. Deze producten zijn om deze reden geen direct gevaar voor de volksgezondheid. Indien daarentegen het produkt uiterlijk in goede staat verkeert, dan is dit nog geen garantie voor de kwaliteit. Er kunnen ziekteverwekkende micro-organismen in het product aanwezig zijn of zijn geweest, waardoor deze producten wel een direct gevaar inhouden voor de gezondheid. Zelfs lekker eten kan een voedselvergiftiging veroorzaken!

Kennis van de micro-biologie en van betrouwbare konserveermethoden is dan ook onontbeerlijk voor degene die de kok in de familie speelt en zelf wil gaan verduurzamen (=langer houdbaar maken van voedsel).

In de komende milieujournaals zal ik U wat dit betreft wat wijzer maken. Bent U geïnteresseerd en wilt U via een cursus meer van veilige voeding te weten komen, dan kunt U contact opnemen met mij. Ik ben werkzaam als consulent voor de levensmiddelenindustrie en organiseer voor belangstellenden diverse korte cursussen op het gebied van voeding en het verduurzamen van voeding.

Bert van den Bergh
Van de Veldeweg 176
6562 WK Groesbeek
tel. 08891-1413

In het vorige milieujournaal gaven we een verslag van het verloop van het natuurbouwproject in de Foerperpot. Er werd een globale schets van de begroeiing gegeven. Inmiddels heeft de groep vrijwilligers de vegetatie nauwkeurig onderzocht. De resultaten worden hier geplubliceerd.

Werkwijze

Om een beter inzicht te krijgen in de begroeiing van het gebied is de vegetatie aan een nauwkeurig onderzoek onderworpen.

Het kriskras door het gebied lopen en kijken wat er te vinden is, leverde 68 soorten op; 19 soorten grassen, 7 soorten grasachtigen en 42 soorten kruiden. Deze manier van onderzoek is echter veel te oppervlakkig. Het zegt niets over de hoeveelheden van iedere soort en ook niet over de patronen in de begroeiing. Vooral dat mozaïekpatroon is, zoals we al eerder opgemerkt hadden, juist erg opvallend in de Foerperpot. Een nadere beschouwing bleek dus noodzakelijk. Die zag er als volgt uit:

er werden 3 lijnen door het gebied getrokken, waarlangs vakjes van 2x2 meter werden uitgezet. In die vakken werden zogenoemde 'vegetatie-opnamen' gemaakt. Bij een vegetatie-opname wordt niet alleen gekeken welke soorten er groeien, maar ook hoeveel van iedere soort. Door op allerlei verschillende plaatsen zulke opnamen te maken, krijgen we ook een beeld van de verschillen binnen het gebied, wanneer die opnamen met elkaar gaan vergelijken.

Er zijn in totaal 19 vegetatieopnamen gemaakt, waarbij geprobeerd is alle verschillende begroeiingstypen hierin te betrekken. Vanwege de grote diversiteit binnen het gebied is dit niet helemaal gelukt: enkele typen zijn niet aan bod gekomen.

Een vegetatie-opname maken.

Wanneer we een vegetatieopname willen maken, gaan we als volgt te werk. Eerst wordt er een vak van de begroeiing afgezet, in graslanden zijn dit meestal hokken van 2x2 meter. Belangrijk is dat binnen het vak de vegetatie gelijkmatig verdeeld is: we hebben dan één klein vegetatietypetje en kunnen die dan vergelijken met een andere.

Eerst gaan we alle soorten binnen het vak noteren en daarna gaan we de bedekking schatten. We schatten hoeveel van het oppervlak door een bepaalde soort bedekt wordt. We geven dit aan met de volgende kode:

- R: soort komt in 1 exemplaar voor.
- +: soort komt weinig voor en bedekt minder dan 1% van het oppervlak.
- 1: soort komt veel voor, maar bedekt minmder dan 5%.
- 2: soort bedekt 5-25% van opp.
- 3: soort bedekt 25-50% van opp.
- 4: soort bedekt 50-75% van opp.
- 5: soort bedekt 75-100% van opp.

De resultaten van het speurwerk is niettemin heel aardig. Op pag. 10 zijn ze in tabelvorm weergegeven.

In de tabel zijn de 19 verschillende opnamen met elkaar vergeleken. Opnamen met een overeenkomstige soortensamenstelling zijn bij elkaar gezet. Opnamen die weinig op elkaar lijken staan ver uit elkaar. We zien dat er blokken ontstaan: er zijn bepaalde groepen plantensoorten die in bepaalde groepen opnamen voorkomen en in andere groepen niet. De soorten van een blok zegt vaak iets over de soort begroeiing. Tegelijkertijd zeggen ze iets over de omgeving, het milieu, waarin ze staan.

Als we de opnamen gaan bepreken aan de hand van die hokken, dan valt het op dat alle opnamen binnen één groot hok, bovenaan, vallen. De vraag is: 'wat betekent dat, wat zegt het over de begroeiing en wat over de omgeving?'

Het antwoord kunnen we vinden in het boek 'Plantengemeenschappen in Nederland', geschreven door onze dorpsgenoot Prof. Dr. V. Westhoff en Drs. A.J. den Held. In dit boek staan alle vegetatie-eenheden van Nederland beschreven: meer dan 1000 stuks!!

Vegetatie-eenheden en hun namen.

Alle begroeiingen van Nederland kunnen onderverdeeld worden in een dikke duizend vegetatie-eenheden, met elk een eigen naam. Dit betekent niet dat er duizend namen zijn, die niets met elkaar te maken hebben. Alle vegetatie-eenheden komen in grote groepen voor, die iets met elkaar te maken hebben.. Aan de hand van een voorbeeld zullen we dit toelichten:

Wanneer we de eikenbossen in Nederland bekijken, kunnen we

3 typen onderscheiden: het Duin-Eikenbos, het Beuken-Eikenbos en het Eiken-Beukenbos. Deze drie typen Eikenbos worden associaties genoemd, de kleinste eenheid. De drie associaties worden gekenmerkt door een aantal voor dat bostype karakteristieke soorten, de zogenoemde 'kensoorten'. De drie associaties tezamen worden ondergebracht in een zg. 'verbond' in dit geval het verbond van Zomer- en Wintereik. Ook dit verbond heeft kensoorten, nl. soorten die de drie associaties gemeenschappelijk hebben en die hen onderscheidt van andere bossen.

Het verbond van Zomer- en Wintereik wordt weer onder de zg. 'Eiken-orde' samengebracht, dat op zijn beurt weer onder de 'Eiken klasse', de hoogste eenheid valt. Ook deze hoge eenheden hebben weer allen hun eigen kensoorten. We zien dat om de drie bostypen van het Eikenbos die er bestaan te beschrijven er 6 vegetatie-eenheden bestaan, elk met een eigen naam. In bovenstaande figuur zijn de vegetatie-eenheden schematisch weergegeven.

De Nederlandse Eikenbossen
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 enz.

aantal-
soorten
a
b
c
d
e
f
g
h
i
enz.

EIKENKLASSE/ EIKENORDE		
VERBOND VAN ZOMER- EN WINTEREIK.		
Duin- Eiken bos	Beuken- Eiken bos	Eiken- Berken bos

Indeling der Eikenbossen.

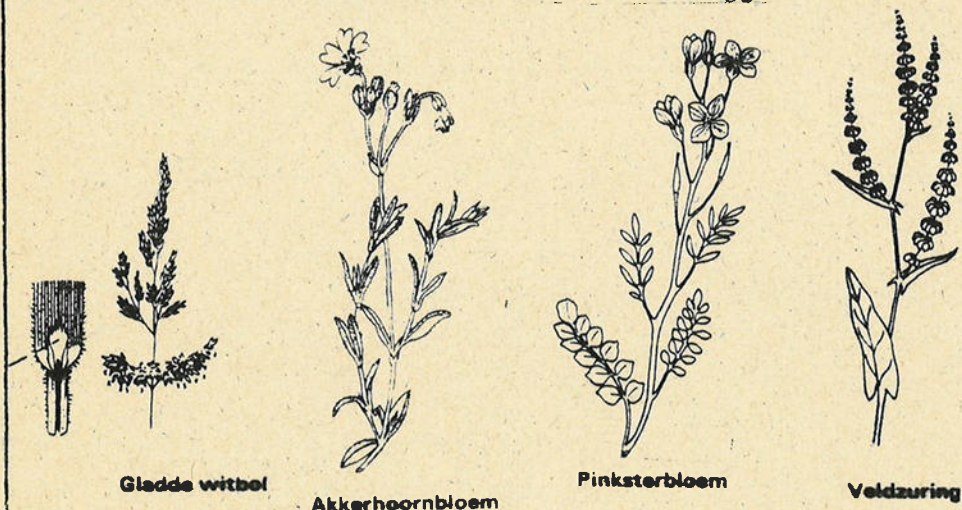
Soorten ~~Opnamen~~nummers

	8	1	12	3	18	19	9	13	2	4	14	10	11	16	15	7	6	5	17
Witbol	3	3	2	1	1	1	2	2	.	+	.	3	4	1	+	1	2	2	1
Kruipende Boterbloem	1	1	1	3	+	+	3	1	2	.	.	1	1	1	+	.	2	R	+
Pinksterbloem	.	1	.	1	R	2	+	2	2	R	R	3	1	2	+
Beemdgras	.	1	1	1	1	2	+	2	2	+	1	.	.	+	1	+	1	2	1
Scherpe Boterbloem	.	.	+	1	+	+	2	.	1	.	.	2	2	.	R	1	2	+	R
Veldzuring	.	2	+	+	.	.	R	+	.	.	.	+	2	1	1	+	+	.	R
Akkerhoornbloem	R	R	.	R	R	.	+	.	1	R	+
Reukgras	.	.	2	.	.	.	+	.	1	+	1	1	2	2	3	1	3	2	.
Moeraswalstro	.	.	.	R	.	.	+	+	.	+	2	R	R	+	1	1	+	+	+
Lidrus	.	.	R	1	.	.	.	2	.	+	1	+	+	R	R	+	+	+	1
Kattestaart	+	+	R	R	R	R	+	+	+	+	+	R	+
Veldrus	.	.	R	+	.	1	4	2	5	.	4	3	.
Tweerijige Zegge	+	1	+	+	+	3	1	2	+	+
Holpijp	+	2	+	+	R	.	1	+	1	.
Kale Jonker	R	R	R	R	R	+	R	.
Pitrus	.	.	.	1	.	.	2	+	+	+	.	2	.	+	.	1	.	.	2
Mannagrass	2	2	+	2	5	5	3	1	+
Wateraardbei	2	.	.	.	+	3	.	.	.
Gewone Zegge	+	+	1	.	1
Waterdrieblad	R	.	+	3	2	4	.
Egelboterbloem	.	.	.	1	.	.	1	1	.	1	1	+	1	+
Echte Koekoeksbloem	R	1	.	+
Moerasrolklaver	R	+	1
Geknikte Vossestaart	.	.	2	.	1	1	.	R	.	.	+
Beemdlangbloem	.	.	+	1	+	+	+	R	R
Paardebloem	.	1	.	.	+	1	R	R
Engels Raaigras	+	2	+	.
Watermunt	2
Beekpunge	2
Kleine Lisdodde	1
Grote Lisdodde	1
Harig Wilgenroosje	+
Moerasspirea	.	.	.	+	4
Rood Zwenkgras	.	.	.	+	1	1
Akkerdistel	R	.	.	.	+	.	.
Fioringras	3	+	+
Ridderzuring	+	.	R
Dotterbloem	1
Struisgras	.	.	2
Zachte Dravik	+	R
Hazezegge	R
Witte Klaver	2	+	.	.
Vogelmuur	+
Timotheegrass	+
Kweek	.	1
Waterkruiskruid	1

Wanneer we het boek 'Plantengemeenschappen in Nederland' raadplegen, blijkt dat het grote blok voor een vegetatie-eenheid van het klassenivo te staan: Witbol, Pinksterbloem, Veldzuring en Akkerhoornbloem blijken kenmerkende soorten te zijn van de 'Klasse der vochtige graslanden', een grote klasse, waarbinnen nog 16 andere vegetatie-eenheden te onderscheiden zijn. Het zijn allen door de mens gemaakte graslanden op vochtige tot natte, veelal zomers oppervlakkig uitdrogende bodems, die matig tot zeer voedselrijk kunnen zijn en op allerlei grondsoorten kunnen voorkomen. Vroeger behoorden bijna alle weilanden van het lage Nederland tot deze klasse. Door ontwatering en overbemesting zijn ze minder algemeen geworden.

Het tweede blok staan een aantal kensoorten van de 'Pijpestrootje-orde' te weten Lidrus en Kale Jonker, dat onder bovengenoemde klasse valt en een tweetal kensoorten van het Dotterverbond.nl. Veldrus en Tweerijige Zegge. Daar beide soorten met hoge bedekkingsgraden voorkomen kunnen we zeggen dat dit blok staat voor het Dotterverbond. Graslanden van het Dotterverbond zijn bemeste, drassige 1-2 keer per jaar gemaaide hooilanden op natte kleiige of venige bodems. Het zijn soortenrijke graslanden.

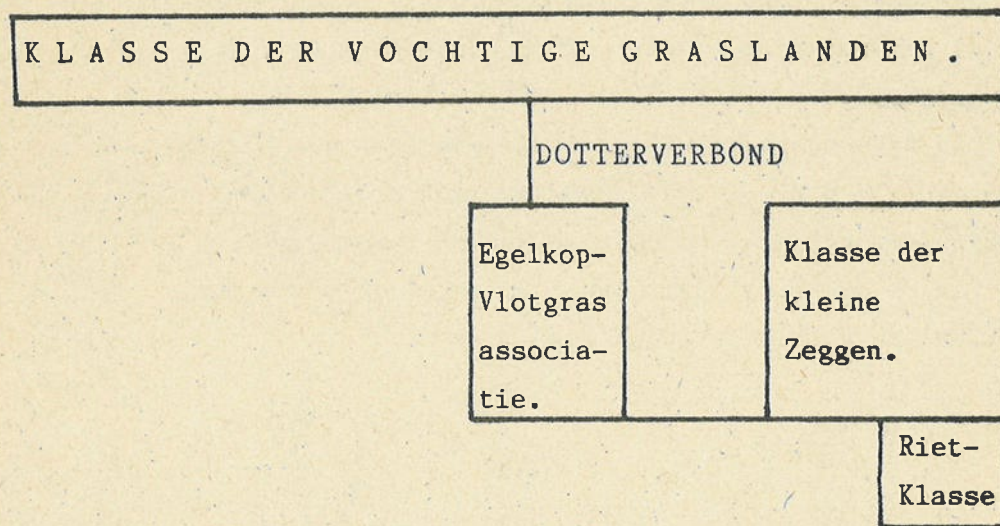
De 2 blokken daaronder bestaan in grote lijnen uit dezelfde soorten. In het rechtervak domineert echter Waterdrieblad, in het linkse Mannagras. De soorten Wateraardbei, Gewone Zegge, Waterdrieblad en Egelboterbloem zijn kenmerkend voor de 'Klasse der kleine Zeggen', een al of niet gemaaide moerasbegroeiing op venige, matig voedselrijke bodems. We kunnen zeggen dat de opnamen, die binnen dit hok liggen een overgang vormen tussen het Dotterverbond en de Klasse der kleine Zeggen.

Het domineren van Mannagras in het linkerblok, maakt dat we hier niet te maken hebben met de klasse der kleine Zeggen, maar met de 'Egelkop-Vlotgras associatie', een begroeiingstype dat juist gekenmerkt wordt door het massaal voorkomen van Mannagras. De associatie treedt op in licht bemeste greppels of sloten, die verwaarloost worden en zomers vaak droogvallen. Opvallend van het hok met Mannagras is dat het zowel voorkomt in het Dotterverbond als daarbuiten.

Het laatste blok in de linkerbenedenhoek, is maar 1 opname dik. Op grond van de soortensamenstelling moet dit tot de rietklasse gerekend worden. De opname werd gemaakt in een diepe sloot.

Konkluderend kunnen we stellen dat de begroeiing van de Foeperpot gerekend kan worden tot de klasse der vochtige graslanden, waarbij een deel- dat lager ligt en minder zwaar bemest en beweid wordt- behoort tot het Dotterverbond, een soortenrijk hooilandtype, dat langzaam steeds zeldzamer wordt. De natste delen van het Dotterverbondgrasland neigen naar de 'Klasse der kleine Zeggen', of naar de Egelkop-Vlotgras-associatie, die beschouwd kan worden als een teken van verwaarlozing.

Schema van de vegetatie-eenheden van de Foeperpot.

Henny Brinkhof

RISICO'S VAN HUISHOUDELIJKE PRODUKTEN EN HUN AFVAL

Aflevering 2: Textielreinigingsmiddelen/doe-het-zelfprodukten en bestrijdingsmiddelen.

INLEIDING

De vorige keer ben ik uitvoerig stil blijven staan bij de gevaren van allerlei huishoudreinigingsmiddelen. Deze keer wil ik het hebben over textielreinigingsmiddelen, over doe-het-zelfprodukten en bestrijdingsmiddelen. In heel veel van deze produkten zitten namelijk giftige organische oplosmiddelen naast voor elk produkt weer andere giftige en/of schadelijke stoffen. Daarom begin ik met iets te schrijven over organische oplosmiddelen.

ORGANISCHE OPLOSMIDDELEN

Zoals gezegd komen organische oplosmiddelen voor in drie groepen huishoudelijke produkten: in textielreinigingsmiddelen (ook wel vlekkenwaters genoemd), in doe-het-zelfprodukten en in bestrijdingsmiddelen. Als vlekkenwater worden onder meer toegepast wasbenzine, tetra (tetrachloorkoolstof), tri (trichlooretheen) en per (perchlooretheen).

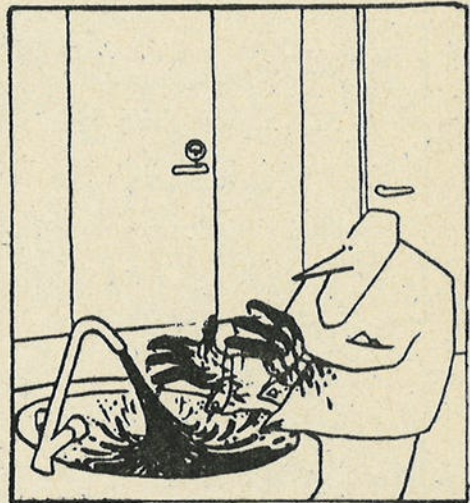
In de doe-het-zelfprodukten worden organische oplosmiddelen gebruikt als verdunningsmiddel. Voorbeelden zijn: in afbijtmiddel zit vaak methylchloride, in correctielak zit trichlooretheen, in hobbylijm zit terpentine en dichloormethaan, veel meubelolie is op basis van terpentine.

Organische oplosmiddelen worden in het algemeen snel via de longen in het bloed opgenomen. Daarna worden ze met het bloed in het lichaam verspreid en voornamelijk door de vetachtige weefsels (onder andere de hersenen) uit het bloed opgenomen. Sommige van deze stoffen worden ook goed via de huid opgenomen. Al deze stoffen hebben een gemeenschappelijke werking, namelijk een bedwelmend effect via het centrale zenuwstelsel, een prikkelende werking op de slijmvliezen van de ogen en de ademwegen en een ontvettende werking op de huid. Sommige van deze stoffen hebben daarnaast ook een speciale werking. Zo werkt benzeen in op het beenmerg en tetrachloorkoolstof op de lever. Bewezen is dat benzeen, tetrachloorkoolstof, methyleenchloride en terpentine kankerverwekkende stoffen zijn.

Dit vermoedt men ook van tetra, tri, per en dichloormethaan, zeker bij langdurig contact met die stoffen. Daarom moet van organische oplosmiddelen voorkomen worden dat men ze inademt en is het verstandig om met handschoenen te werken. Een ander gevaar van organische oplosmiddelen is dat ze brandgevaar opleveren. (Licht) ontvlambare organische oplosmiddelen zijn: wasbenzine, terpentine, thinner, aceton, en butaan als drijfgas in spuitbussen. Trichlooretheen (vlekkenwater, korrektielak) en tetrachloorkoolstof (vlekkenwater) zijn op zich niet brandbaar. Bij hoge temperaturen, bijvoorbeeld ten gevolge van open vuur, kunnen ze echter ontleden, waarbij het zeer giftige fosgeengas vrijkomt. Aceton en thinner ontvlammen zeer gemakkelijk. Eén vonk, bijvoorbeeld veroorzaakt door een vallende metalen afkrabber, kan al voldoende zijn om een openstaande fles thinner in brand te doen vliegen.

TEXTIELREINIGINGSMIDDELEN

Veel textielreinigingsmiddelen bevatten organische oplosmiddelen. Aangezien veel van deze stoffen gevaarlijk of giftig zijn, moet er voorzichtig mee omgesprongen worden.

DOE-HET-ZELFPRODUKTEN

Doe-het-zelfprodukten, zoals afbijtmiddelen, correctielak, hobbylijm, vernissen en verven, bevatten allerlei giftige organische oplosmiddelen. In allerlei lakken, vernissen, verven (thinner), kleefstoffen, en drukinkten zit soms ook toluen of xyleen als verdunningsmiddel. Toluen en xyleen worden in het lichaam opgenomen via de luchtwegen, maar ook via de huid kan in geringe mate opname plaatsvinden. De werking van deze stoffen op de mens is gelijk aan de gemeenschappelijke werking van andere organische oplosmiddelen en in hogere concentraties zijn ze gevaarlijk voor het zenuwstelsel. Verder zijn er aan verven vaak bestrijdingsmiddelen toegevoegd en bevatten ze zware metalen (lood, cadmium, chroom, kwik, tin, zink) in de kleurstoffen. Loodhoudende verven, beitsen, en kleurstoffen kunnen aanleiding geven tot loodvergiftiging. De opname van lood in het lichaam kan gebeuren via het voedsel, het drinkwater en de lucht. Via het bloed wordt het meeste lood in het beenderstel-

sel vastgelegd. Met het stijgen van de leeftijd neemt de hoeveelheid lood in het beenderstelsel toe, omdat het niet meer terug afgegeven kan worden aan het bloed. Lood heeft verder een negatieve invloed op een aantal biologische functies, waarbij vooral jonge kinderen de voornaamste risicogroep vormen. Door de langzame uitscheiding en de voortdurende blootstelling, waaraan een ieder is onderworpen, kan in het lichaam een ophoping optreden. Loodvergiftigingen zijn in Nederland dan ook meestal het gevolg van een langdurige blootstelling aan betrekkelijk lage doses.

De meest gevoelige biologische systemen zijn de opbouw van hemoglobine (rode bloedlichaampjes), de nieren en het centrale zenuwstelsel. Jonge kinderen (en zelfs ongeboren kinderen) zijn hiervoor gevoeliger dan volwassen vrouwen, terwijl volwassen mannen het minst gevoelig zijn. Vanaf de vierde maand van de zwangerschap tot ongeveer het vierde levensjaar van het kind maken de hersenen een snelle groei door. Een te hoge loodbelasting in deze periode kan tot onherstelbare schade leiden. Lood passeert ongehinderd de placenta waardoor te hoge loodgehalten in het bloed van de moeder mogelijk schadelijke effecten op het zenuwstelsel en de bloedaanmaak van de vrucht kunnen uitoefenen. Het is daarom verboden om loodhoudende stoffen te gebruiken bij kinderspeelgoed.

BESTRIJDINGSMIDDELEN

Op dit moment zijn er enkele duizenden chemische middelen, die zijn toegelaten als bestrijdingsmiddel. De bestrijdingsmiddelen zijn in een groot aantal groepen in te delen. De gemakkelijkste is wel, die naar het doel waarvoor de middelen gebruikt worden. Zo zijn er insekticiden tegen (schadelijke) insecten, herbiciden tegen onkruiden en fungiciden tegen schimmels. (Deze indeling is niet helemaal sluitend omdat sommige middelen die insecten doden ook onkruiden kunnen vernietigen.)

Vrijwel alle bestrijdingsmiddelen moeten beschouwd worden als stoffen die in meer of mindere mate giftig zijn voor de mens. Bestrijdingsmiddelen zijn verder vaak gemengd met organische oplosmiddelen of drijfgassen (in spuitbussen), die eveneens giftig zijn voor de mens.

HERFST

Vorbereiding op de winter

De herfst betekent voor velen guur, mistig en winderig weer. De dagen zijn kort geworden, het is weer vroeg donker. Je glijdt uit over afgevallen, natte bladeren en het geurt naar rotting en verval. Kortom, jammer dat de zomer voorbij is.

Maar, deze mensen zien niet wat de herfst aan fraais te bieden heeft. Het kan nog mooi, zacht weer zijn. Zeker in deze maand, oktober. 's Ochtends schijnt de zon dan door de nevels. Om ons heen zien we bladeren in allerlei tinten, van geel tot rood. De opvallende paarse bloemen van het Herfsttijloos bloeien nu pas. Veel struiken hangen vol met zwarte en oranje/rode bessen. Allerlei kleuren en vormen paddestoelen verschijnen boven de grond en op hout. Grote groepen vogels trekken voorbij, op weg naar het zuiden. Er is veel te beleven in de herfst. De laagstaande zon strijkt, met name 's ochtends en 's avonds, over het landschap. Persoonlijk vind ik het licht in de herfst -enhetvoorjaar- het mooist van het hele jaar.

Maar nu niet lyrisch worden -ik zit ook graag op een zomeravond op een terras- ik wil eigenlijk vertellen hoe de planten en dieren zich voorbereiden op de naderende kou en schaarste.

De dagen zijn veel korter geworden, tussen 6 en 7 uur is het al donker. Het stormt vaker en de nachten zijn veel kouder geworden. Hierdoor is het 's ochtends vaker mistig. De waterdamp, die uit de aarde komt, vormt veel sneller fijne druppeltjes door de grotere afkoeling.

De kleinere hoeveelheid licht en de lagere temperatuur hebben een einde gemaakt aan de uitbundige groei en bloei van de planten in de zomer. De zonne-energie die de planten nog opvangen, wordt gestoken in vruchtvorming en reservevoedsel. De bovengrondse delen van veel kruidachtige planten sterven af. Soms blijft een rozet van bladeren op de bodem over. De energie voor volgend voorjaar wordt gestoken in bollen, wortelknollen of wortelstokken onder de grond. Bijvoorbeeld tulpen en krokussen zijn bolgewassen. Speenkruid heeft wortelknolletjes (de knolletjes lijken op spenen). En de Waterlelie heeft gigantische wortelstokken in de bodem van de vijver zitten. Hieruit wordt in het voorjaar het nieuwe onderwaterblad gevormd.

Van de meeste struiken en bomen vallen alle bladeren af. Dit is nodig omdat anders de boom zou uitdrogen. Door de kou kan de boom namelijk geen water meer opnemen, maar de verdamping via de bladeren gaat wel door. De meeste naaldbomen blijven wel groen. Hun bladeren zijn aangepast aan koude omstandigheden, maar de stofwisseling gaat toch op een heel laag pitje.

16 Vruchten met zaden worden gevormd om de verspreiding van de soort te verzekeren.

Kastanjes, beukenotjes, eikels en ook veel bessen van bv. de Lijsterbes en de Vogelkers, zijn in overvloed aanwezig. De dieren doen zich eraan tegoed, de bessen worden met name door de vogels gegeten.

Overigens ontkiemen de zaden, ook al komen in een gunstig plekje van de bodem terecht, nu niet. De meeste zaden ontkiemen pas na een lange periode van kou. Met de winter voor de deur zou het ook heel ongunstig zijn. Het is een van de slimme trucs van de natuur om te wachten tot het juiste moment.

De herfst vormt bij uitstek de tijd van de paddestoelen. Paddestoelen zijn in feite vruchtlichamen van de ondergrondse zwamvlok (mycelium), die bestaat uit een wirwar van schimmeldraden. De schimmels, die geen bladgroen bezitten, voeden zich met rottende bladeren en takken en mest. Ze zijn dan ook onmisbaar voor de afbraak van natuurlijk afval. Maar ook op levend hout groeien paddestoelen, dit zijn parasieten. Veel paddestoelen zijn zeldzaam geworden als gevolg van de lucht- en bodemvervuiling. Ze kunnen allerlei stoffen opnemen en opslaan. Zo is laatst bekend geworden dat veel boleten meer dan normaal radio-actief Cesium bevatten als gevolg van de ramp in Tsjernobyl! Een minder leuk idee als je paddestoelen zou verzamelen om te eten.

Ook de dieren bereiden zich voor op de winter. We zien veel minder insecten rondvliegen. Ze zijn inschuilplaatsen verdwenen of gaan dood nádat ze gezorgd hebben voor de voortplanting. De grotere koudbloedige dieren, reptielen en amfibieën, zoeken ook een overwinteringsplek. Hagedissen kruipen in hollen, kikkers gaan in de bodem van sloten zitten. Ze beginnen met hun winterslaap. Veel zoogdieren, zoals de das, hebben een stevige speklaag aangelegd en krijgen een dikkere vacht. Ook bij koeien, die lang buiten blijven, is te zien dat de vacht ruiger wordt. Andere dieren, zoals de Eekhoorn, leggen voedselvoorraden aan nabij de overwinteringsplek.

Hij begint overigens zijn winterslaap als de lengte van de dag een bepaalde waarde heeft bereikt. Zijn 'biologische klok' zegt dan; nu is het bedtijd! Een zelfde soort klok loopt bij vogels ook af. Alleen de boodschap is anders, namelijk 'vlieg naar het zuiden, naar streken waar het warmer is en meer voedsel te vinden is'. Bv. de Rietzanger legt de afstand van Europa naar de Sahara non-stop af, dit betekent 60 u vliegen met 40 km per uur. Tot ziens!

Piet Spanjers bezoekt regelmatig het Groesbeeks gemeentearchief. Soms treft hij daar zaken aan die totnutoe onbekend zijn, of die een nieuw licht werpen op bepaalde dingen. In deze nieuwe rubriek zal Piet de komende tijd enkele van zijn ontdekkingen presenteren. Deze eerste keer iets over het onderhoud van de Nijmeegsebaan en de Wylerbaan in de tijd van de Bataafse Republiek. Daarover bevindt zich een brief in het archief met een kaartje waarop alle verbindingswegen van die tijd staan afgebeeld. Dit kaartje biedt een verrassend licht op de ouderdom en vroegere lokatie van de Pannenstraat.

Deel I: OVER HET WEEGEN MAAKEN

De Bataafse Republiek

In 1795 veroverden de Franse legers de Republiek der Verenigde Nederlanden. De verovering bracht een gematigde binnenlandse revolutie op gang. De Bataafse Republiek was een feit. De voorrechten van de adel werden afgezwakt. Het platteland, dat tot dan toe uitsluitend door adellijke lieden in het parlement werd vertegenwoordigd, kreeg nu een vertegenwoordiging in de staten die meer dan voorheen een afspiegeling was van de plattelandsbevolking. De organisatie van het staatsapparaat werd compleet veranderd; de grondslag voor de huidige moderne administratie en bestuur werden in de toen begonnen "Franse tijd" gelegd.

Dit vormt de achtergrond waarmee we het volgende probleem dat in de jaren 1798 en 1799 in Groesbeek speelde beter kunnen begrijpen.

Bestuurlijke verwarring

De door Piet Spanjers in het gemeentearchief ontdekte brief is gezonden door het "Gemeente Bestuur des Rijks van Nijmegen" aan "Schout en Buurmeesteren van Groesbeek". Ze is gedateerd op 27 december 1798. Een handgetekend kaartje begeleidt het schrijven. De brief bestaat uit slechts drie zinnen, die samen twee kantjes beslaan!

-schout en buurmeesteren- door het bestuur van de gemeente Rijk van Nijmegen, opgedragen de inwoners op te roepen om de in slechte staat verkerende Nijmeegsebaan en Wylerbaan te gaan repareren. De voorgeschiedenis van dit besluit -een korrespondentie tussen drie bestuurslagen- wordt eveneens gememoreerd.

Om deze geschiedenis te begrijpen moeten we weten hoe de bestuurlijk-administratieve organisatie in 1798 in elkaar stak. Er werd dus in de Bataafse Republiek een geheel nieuwe bestuursindeling ingevoerd. Tot en met 1797 had je op het grondgebied dat tegenwoordig de gemeente Groesbeek is, het Nederrijkswald (op de stuwwal) en de Heerlijkheid Groesbeek (in het bekken). Beide lagen in het Kwartier van Nijmegen, dat op zijn beurt onderdeel was van het gewest Gelderland. Op 29 januari 1798 worden Nederrijkswald en Groesbeek ingelijfd bij de gemeente Rijk van Nijmegen, dat weer onderdeel was van het Arrondissement van den Dommel. Onderstaand figuur kan de indeling verduidelijken.

BESTUURLIJK-ADMINISTRATIEVE INDELING VAN NEDERLAND		
<u>Republiek</u> der Verenigde Nederlanden (-1795)	Bataafse <u>Republiek</u> (1798-1801)	Het <u>Koninkrijk</u> Nederland (vanaf 1837)
<u>Gewest</u> Gelderland	Eerst: Voormalig Gewest Gelderland, later <u>Departement</u> van den Dommel	<u>Provincie</u> Gelderland
<u>Kwartier</u> van Nijmegen	<u>Arrondissement</u> Nijmegen	
<u>Overambt</u> Rijk van Nijmegen <u>Heerlijkheid</u> Groesbeek <u>Domain</u> Nederrijkswald	<u>Gemeente</u> Rijk van Nijmegen	<u>Gemeente</u> Groesbeek

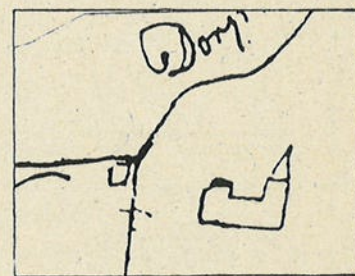
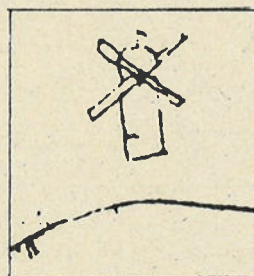
Opmerking bij de figuur: de drie kolommen sluiten wat tijd betreft niet op elkaar aan; in tussenliggende periodes zijn er nog andere indelingen geweest. Voor dit verhaal zijn die echter niet van belang.

De voorgeschiedenis van de opdracht die in de brief wordt gegeven is als volgt. Het bestuur van de gemeente Rijk van Nijmegen waar Groesbeek toen dus toe behoorde had gekonstateerd dat de Nijmeegsebaan en de Wylerbaan in "desolaaten staat" verkeerden. Op 31 oktober 1798 vraagt dit gemeentebestuur daarom aan het voorlopige bestuur van Gelderland (het Departement van den Dommel was klaarblijkelijk nog niet ingesteld) toestemming om ter reparatie van de betreffende verbindingswegen mensen op te roepen. Vóór de Bataafse Republiek uitgeroepen werd, werden deze

wegen namelijk ook zo onderhouden: op kosten van het domein Nederrijkswald, door inwoners van Groesbeek onder toezicht van werkbazen van het Nederrijkswald. In de nieuwe bestuurlijke situatie was er klaarblijkelijk geen duidelijkheid over wie er nu voor moest opdraaien. Het domein Nederrijkswald in elk geval niet meer, dat was immers opgeheven. Op 14 december krijgt het gemeentebestuur van het Rijk van Nijmegen van het voorlopig bestuur van Gelderland te horen dat zij akkoord zijn. Op 27 december schrijft dan -in de bewaarde brief- het gemeentebestuur de schout en buurmeesteren van Groesbeek aan, om, zoals vroeger ook gebeurde, mensen op te roepen om de wegen te gaan repareren. Onduidelijk is wie het gaat betalen. Het lijkt het meest waarschijnlijk dat dat Gelderland is geweest.

De verwaarlozing van de wegen lijkt al met al een gevolg van de verwarrende situatie na de bestuurlijk-administratieve herindeling. De nieuwe indeling gaf (ook) veel problemen omdat historische grenzen genegeerd waren. De problemen bleken

overal in het land zo groot, dat in 1801 de oude indeling grotendeels werd hersteld.

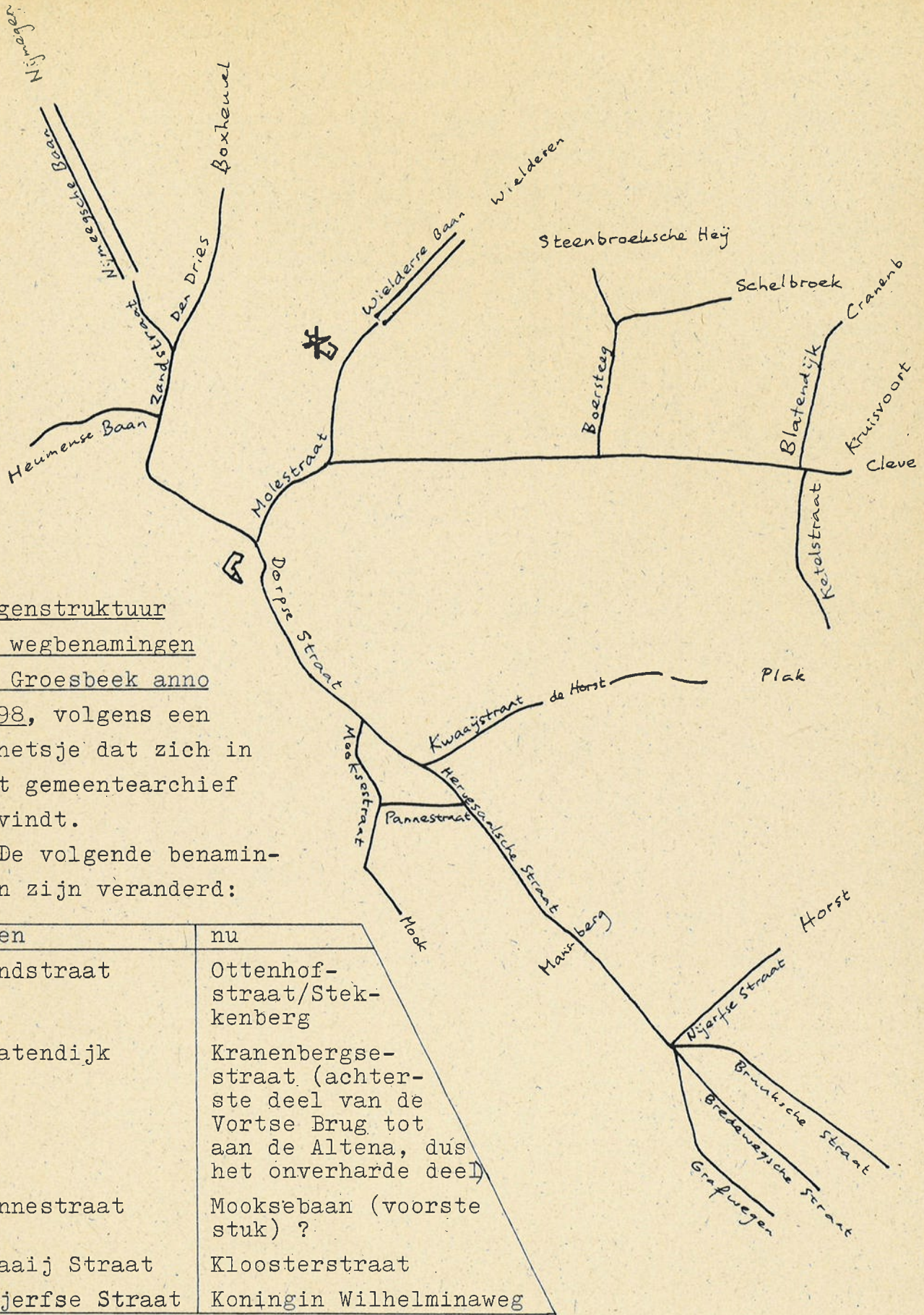
De ambtenaar die het kaartje heeft geschetst heeft in onbeholpen stijl de oude molen en het kerkje in de kom van het dorp getekend.

Dan wordt de gemeente Rijk van Nijmegen opgeheven en worden Heerlijkheid Groesbeek en het Nederrijkswald weer ingesteld. In 1837 worden Wald en Heerlijkheid echter definitief samengevoegd: dan ontstaat de gemeente Groesbeek.

Pannenstraat

Minstens zo interessant als de tekst is het bijgevoegde kaartje waarop de wegen in Groesbeek, en speciaal de "Nijmeegsche Baan" en de "Wielderse Baan" op aangegeven staan. Het geeft de wegenstructuur van het toenmalige Groesbeek. We geven het kaartje met alle daarop voorkomende namen schematisch weer op de volgende pagina.

De namen die erop voorkomen zijn wel bekend. Verrassend is het voorkomen van de naam Pannestraat op dit schetsje. Er wordt altijd gezegd dat die naam is ontstaan nadat aan het stuk weg dat we nu Pannenstraat noemen, de eerste huizen met pannendaken werden gebouwd. Dat zou in de (tweede helft van de) vorige eeuw gebeurd moeten zijn. Dit kaartje bewijst onomstotelijk dat dat niet precies klopt. In 1798 komt de naam al voor, en op een andere

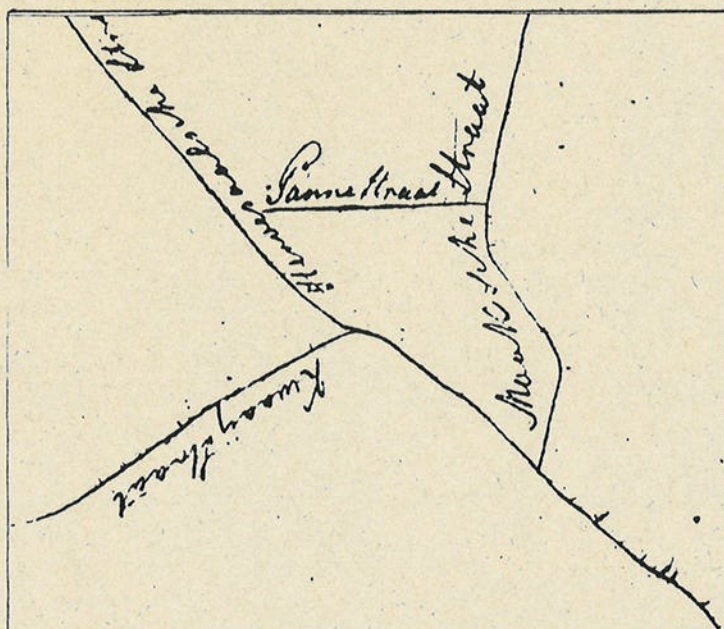
Wegenstructuur
en wegbenamingen
in Groesbeek anno
1798, volgens een
 schetsje dat zich in
 het gemeentearchief
 bevindt.

De volgende benamin-
 gen zijn veranderd:

toen	nu
Zandstraat	Ottenhof- straat/Stek- kenberg
Blatendijk	Kranenbergse- straat (achter- ste deel van de Vortse Brug tot aan de Altena, dus het onverharde deel)
Pannestraat	Mooksebaan (voorste stuk) ?
Kwaaij Straat	Kloosterstraat
Nijerfse Straat	Koningin Wilhelminaweg

plaats dan waar de huidige Pannenstraat loopt! Het kaartje is niet erg nauwkeurig dus we kunnen de preciese lokatie niet zonder meer terugvinden. Maar zeker is dat Pannenstraat op dit kaartje een verbinding tússten de hoofdweg door het dorp richting Bredeweg, en de Mooksestraat is, en niet zoals nu de benaming van een gedeelte van die hoofdweg zelf.

De straat die in 1798 Pannenstraat genoemd wordt, zou het begin van de huidige Mooksebaan kunnen zijn. Dat lijkt zelfs vrij waarschijnlijk, maar nogmaals: dat is bepaald niet zeker. Het kaartje is voor zo'n konklusie veel te onnauwkeurig. Bekijkt U het zelf op de kopie van een fragment van het bewuste kaartje dat hieronder is afgebeeld.

Volgende keer méér uit het Groesbeeks gemeentearchief.

Naschrift

Uit een artikel dat in 1962 in de Gelderlander verscheen (zie G.G. Driessen, Groesbeek in oude ansichten, deel 2) blijkt dat de moeilijkheden met het onderhoud van de Nijmeegsebaan na 1798 niet uit de wereld waren. In de in dat artikel aangehaalde korrespondentie uit de eerste decennia van de 19e eeuw, wordt evenals in bovenbehandelde brief, gerept over de tijd vóór de revolutie toen het beheer van de weg klaarblijkelijk wel goed geregeld was.

UITVOERING EN HANDHAVING VAN GEMEENTELIJK BELEID.

Het volgen van milieurelevant beleid, in het bijzonder dat van de gemeente Groesbeek, is al vele jaren één van de hoofdactiviteiten waar de Werkgroep Milieubeheer Groesbeek zich mee bezig houdt. Regelmatig verschijnen er overheidsnotities en -plannen of worden er vergunningaanvragen in behandeling genomen met min of meer ernstige gevolgen voor natuur, milieu en landschap. Het beoordelen van deze ontwerpplannen, respectievelijk vergunningaanvragen vereist een grote kennis van zaken en wordt hoofdzakelijk gedaan door enige bestuursleden van WMG. Met name indien het maken van bezwaar een onvermijdelijk gevolg is en men in de proceduremolen terecht komt, is het vele maanden, soms zelfs enkele jaren, later voor dat duidelijk is wat er te gebeuren staat met ons milieu. Nadat het betreffende plan is goedgekeurd dan wel de noodzakelijke vergunning is verleend, kan de zaak evenwel nog altijd niet als afgedaan worden beschouwd. Immers dan zal het beleid pas worden omgezet in daden en moet worden afgewacht of alles conform de afspraken wordt gerealiseerd. De uitvoering en handhaving vormen zodoende het echte sluitstuk van de beleidscyclus. Twee voorbeelden uit de bestuurlijke praktijk van WMG maken duidelijk hoe belangrijk maatregelen in de sfeer van uitvoering en handhaving kunnen worden of zijn.

Het bestemmingsplan "Bevrijdingsmuseum" (Wylerbaan)

Vanaf 1983 heeft WMG bij drie, opeenvolgende, instanties bezwaar aangetekend tegen het bestemmingsplan "Bevrijdingsmuseum" (Wylerbaan), te weten de gemeenteraad van Groesbeek, de provincie Gelderland en de Kroon. Het Kroonberoep loopt nog, maar het besluit terzake van de bezwaren wordt eerdaags verwacht. WMG meent dat vestiging van een museum aan de noordrand van de kern Groesbeek aan de Wylerbaan "een diepe wond in het voor Nederland zo unieke zevenheuvelenlandschap zal slaan". Van de zijde van de gemeente en provincie wordt de schoonheid van het landschap ter plaatse niet ontkend, doch is het plan steeds verdedigd door te wijzen op de fraaie architectuur van het door de Stichting Bevrijdingsmuseum destijds gepresenteerd ontwerp voor nieuwbouw: een ontwerp dat volgens de heren ambtenaren zeker gezien mag worden! Tijdens de hoorzitting bij de Raad van State, die de Kroon in casu de Minister van VROM adviseert in dit soort proce-

dures, werd van de zijde van de Stichting benadrukt dat de financiering voor een nieuw museum volledig rond is; een punt waar WMG steeds sterk aan getwijfeld heeft.

Wie schetst onze verbijstering toen begin september jl. - dat is ruim drie maanden na aangehaalde hoorzitting - bekend werd dat de Stichting Bevrijdingsmuseum een principe-overeenkomst heeft afgesloten met de Deltawerken over de aankoop van het voormalige expositiegebouw op het werkeiland Neeltje Jans in de Oosterschelde. Het betreft een veel goedkoper, uit containers samengesteld gebouw dat dan in plaats van de nieuwbouw aan de Wylerbaan dienst moet gaan doen als museum, mits het bestemmingsplan in kwestie wordt goedgekeurd.

Duidelijk is dat hier sprake is van ernstige misleiding van de bevoegde instanties tijdens de besluitvorming. Hopelijk zal de minister bij het nemen van zijn besluit de vaagheid rond de oprichting van dit museum doorzien en het WMG-beroep gegrond verklaren, zodat weer een waardevol stukje landschap voor Groesbeek behouden blijft. Indien dit niet het geval is zal WMG wederom in de pen klimmen, namelijk bij de aanvraag van de bouwvergunning ten behoeve van de uitvoering.

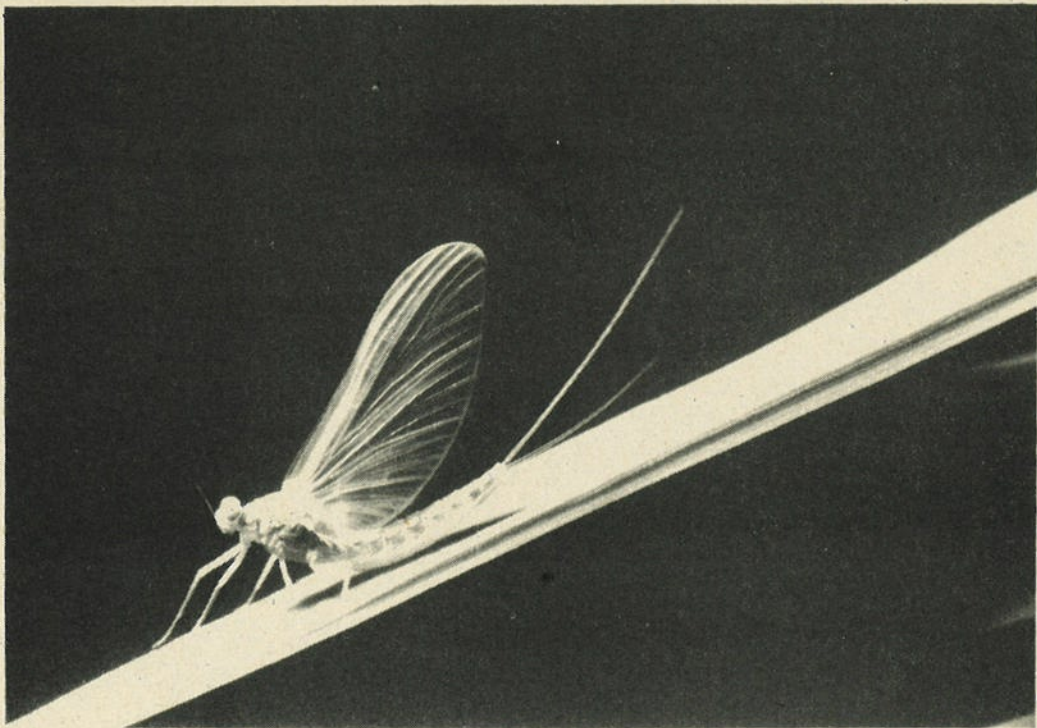
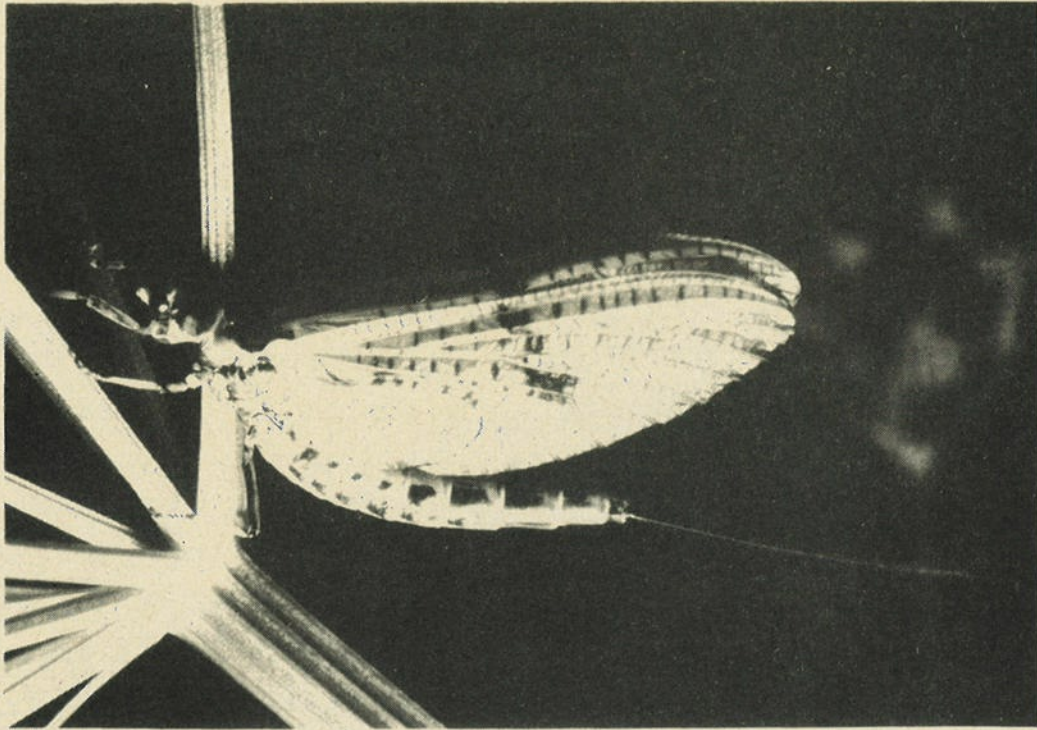
Uitvoering van de Hinderwet

De uitvoering van de Hinderwet is één van de belangrijkste milieutaken van de gemeenten. WMG heeft in het verleden meer dan eens gebruik gemaakt van de mogelijkheid om bezwaar te maken tegen de aanvragen voor een Hinderwetvergunning casu quo tegen de ontwerpbeschikkingen, al dan niet met succes. De laatste tijd betreft het veelal aanvragen ten behoeve van het uitbreiden van bedrijven voor het intensief houden van vee, waartegen in verband met de mestoverschottenproblematiek bezwaren bestaan. Maar ook de vergunningverlening rondom de nieuwvestiging van andere, industriële bedrijven wordt door WMG gevolgd. Na het afgeven van de vergunningen raken wij echter het zicht kwijt op de daadwerkelijke bedrijfsvoering. Houden de vergunninghouders zich wel voldoende aan de voorwaarden en eisen en zijn deze - in geval van oudere vergunningen -- inmiddels door nieuwe ontwikkelingen niet achterhaald? De noodzaak van contrôle en handhaving van vergunningeisen wordt steeds meer gevoeld, niet alleen bij de particuliere milieuorganisaties maar ook bij de overheid. Niet zelden worden WMG-leden gealarmeerd vanwege het feit dat er weer eens dubieuze lozingen of dumpingen van milieugevaarlijke stoffen hebben plaats-

gevonden of plaatsvinden, waarbij niet altijd duidelijk is in hoeverre deze legaal of illegaal zijn, als de dader ten minste bekend is hetgeen meestal niet het geval is. Een beter toezicht zou in deze situaties meer preventief kunnen werken.

Om aan deze problematiek in het Groesbeekse meer tegemoet te kunnen komen, heeft in juni jl. op aandrang van WMG een overleg over de stand van zaken met betrekking tot de uitvoering en handhaving van de Hinderwet plaatsgevonden tussen de milieu-ambtenaren van de gemeente en rijkspolitie enerzijds en het WMG-bestuur anderzijds. Het bleek dat van de zijde van de gemeente en de rijkspolitie wordt getracht de uitvoering en handhaving meer structureel aan te pakken, waarbij het accent nu nog valt op de intensieve veehouderij in Groesbeek. Een probleem voor een goede aanpak vormt het gebrek aan menskracht en geld. Vanuit de rijksoverheid wordt de aanpak van deze maatregelen gestimuleerd door middel van subsidiëring van Hinderwet-uitvoering-programma's (HUP's) en in de toekomst wellicht van bredere milieu-uitvoering-programma's (MUP's).

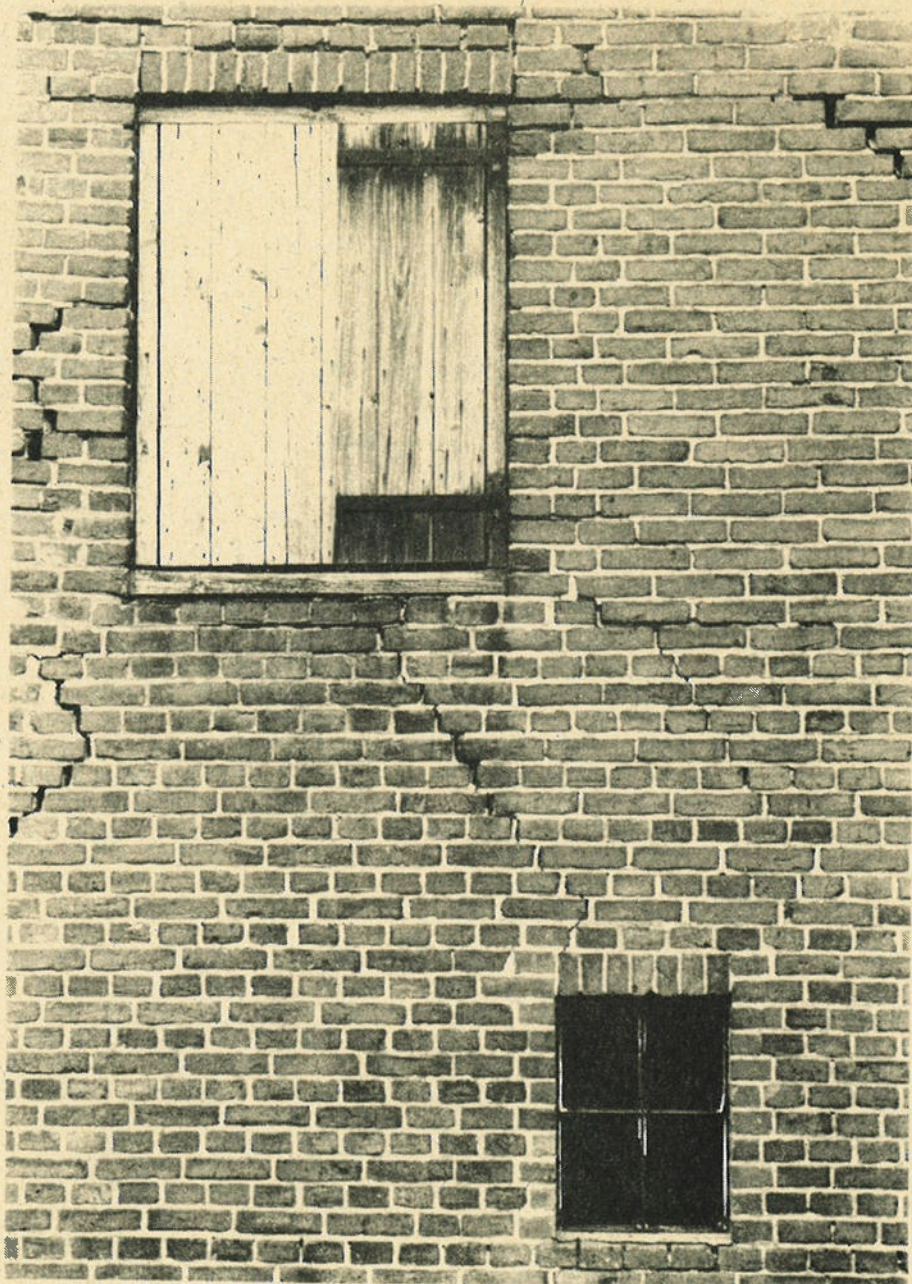
Het ligt in de bedoeling dit overleg regelmatig, bijvoorbeeld ieder jaar éénmaal, te herhalen om de ontwikkelingen te kunnen evalueren, zodat ook in Groesbeek een krachtiger milieubeleid wordt gevoerd. Dit noopt temeer daar sommigen te gemakkelijk menen dat zij in milieuzaken met twee maten mogen meten.

Dit keer drie foto's van Rudy van Duijnhoven. De twee opnamen op deze pagina betreffen macro-foto's van ééndagsvliegen. De grootste van de twee is een zogenaamde meivlieg, een soort die men normaal slechts in het buitenland aantreft bij heldere rivieren of meren, maar die gelukkig, ondanks anderluidende berichten in de nieuwere lectuur, ook in deze omgeving nog is aan te treffen, meestal omstreeks eind mei of begin juni. De larven van dit insect leven een of meerdere jaren in of op de bodem van diverse wateren alvorens ze naar het oppervlak

van het water komen om uit te vliegen. Aan het oppervlak splijt de rug van de larve open en komt het volwassen insect naar buiten. De vleugels worden volgepompt en het insect vliegt naar de nabije begroeiing. Na enige tijd volgt een tweede vervelling (uniek in de insectenwereld!), waarbij het insect fraaie heldere vleugels krijgt en niet de doffe, zoals op de foto te zien is. Na de paringsvlucht worden de eitjes in het water gedeponerd en sterft het vrouwtje.

Voor wie het nog niet weet: de foto op deze pagina is van een boerderij die te vinden is aan de Oude Kleefsebaan in de buurt van waar ieder voorjaar de paddentrek plaatsvindt.

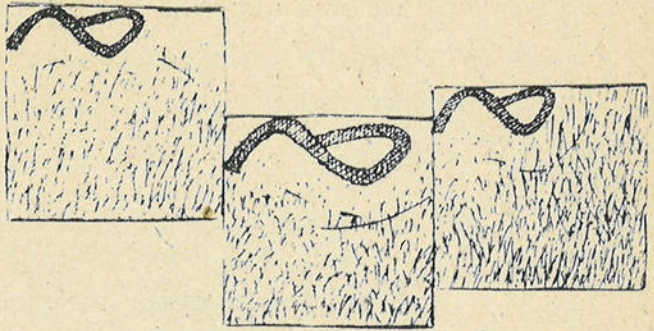

NATUURMONUMENTEN

De oudste natuurbeschermingsorganisatie van Nederland bestaat 80 jaar. De "Vereniging tot behoud van Natuurmonumenten" werd opgericht door onder andere Jacques P. Thijsse naar aanleiding van de plannen van de gemeente Amsterdam om het Naardermeer te dempen met huisvuil. Dat is toen gelukkig niet doorgegaan. Het Naardermeer is nu één van onze mooiste natuurgebieden.

Aanvankelijk was Natuurmonumenten een beetje een balenklub. Heren uit de hogere kringen, professoren en adellijke lieden maakten de dienst uit. Na de tweede wereldoorlog raakte de vereniging het elitaire karakter langzaam kwijt. Nu is het een organisatie van en voor alle lagen van de bevolking met zo'n 250.000 leden. Ze heeft maar

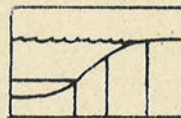
trie was gepland. De industrie kwam niet en het gebied werd aan zijn lot overgelaten. De natuur wist er wel raad mee. In opzienbarend korte tijd werd het een "wetland" van internationale allure. Vooral wat vogels betreft is het spektakulair. Na zoveel aantastingen van natuur in Nederland ook wat verrijking.

Natuurmonumenten heeft de afgelopen 80 jaar bewezen een gewetensvolle terreinbeheerder te zijn. Zij lijkt dan ook de aangewezen organisatie

MILIEU

RONDONOM

liefst 50.000 hektare waardevolle natuur en landschap in bezit. In de buurt van Groesbeek liggen ook enkele terreinen die haar eigendom zijn. De St. Jansberg, de Mookerheide, en sinds kort Bethanië (alle gelegen in de gemeente Mook), de Heumenseschans (gemeente Heumen) en het Hengstdal (gemeente Nijmegen): stuk voor stuk mooie terreinen met aanzienlijke natuur- en cultuurhistorische waarden.

VERJAARDAGSKADOOTJE

Misschien krijgt Natuurmonumenten er binnenkort in één klap 5000 hektare bij. De provincie Flevoland wil namelijk van de Oostvaardersplassen af. Dit is een natuurgebied dat na het droogvallen van Zuidelijk Flevoland "per ongeluk" is ontstaan op een plaats waar eigenlijk indus-

om de Oostvaardersplassen te gaan beheren. Dat vindt de provincie Flevoland ook. Van daar dat deze bij wijze van verjaardagskadootje bij de viering van het 80-jarig bestaan de Oostvaardersplassen aanbod. Als het daadwerkelijk doorgaat -het is nog niet helemaal rond- dan kunnen we er nog lang van genieten.

BIOHERT

Er is de laatste jaren veel gediskussieerd en geschreven over het welzijn van de dieren in de "bio-industrie". De discussie ging over kippen, varkens en kalveren, die in een geforceerd tempo, opgesloten in een erg kleine ruimte opgefokt worden tot kipfilé, karbonade en kalfslapjes.

Sinds het begin van de discussie is er het één en ander ten goede veranderd. De bees-

ten krijgen wat meer de ruimte, lichamelijke aftakeling (bijvoorbeeld scheefgegroeide poten bij mestkalveren) wordt vaker voorkomen, er zijn scharreleieren te koop, en men onderzoekt hoe de dieren een aangenamer leven kunnen krijgen. Het lijkt de goede kant op te gaan.

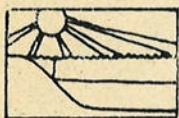
Maar terwijl ze in Wageningen nog zitten te studeren over een beter welzijn van het mestkuikentje dienen zich nieuwe beesten aan die in de bio-industrie terecht dreigen te komen. De ontwikkelingen in de veehouderij zijn nog volop bezig. Geiten, schapen, kwartels en herten worden nu nog weinig en weinig intensief gefokt. Maar dat verandert snel. Ongetwijfeld zullen deze en/of andere dieren in de intensieve veehouderij terechtkomen. Het is nodig dat de te gebruiken veehoude-

meer kregen!

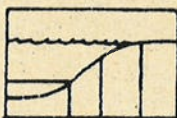
Er komt nu een "Gezondheids- en Welzijnswet voor Dieren" die misstanden moet voorkomen. Een toetsing vooraf van veehouderijsystemen is in het wetsvoorstel echter niet opgenomen. De Dierenbescherming pleit hier sterk voor en heeft bij de tweede kamerfrakties van de grootste partijen een willig oor gevonden. Hopelijk zullen deze de wet zó veranderen dat er beter vooruitgelopen kan worden op verwachte ontwikkelingen en er toetsing vóóraf plaats vindt. Totdat ze op ons bord verschijnen als lamsbout, kwartelkontjes en herterug zullen de dieren ons dankbaar zijn.

MILIEU IN HET OOSTBLOK

In Nederland zijn we gewend dat er in het openbaar gepraat kan worden over de milieuproblemen waar we mee te maken

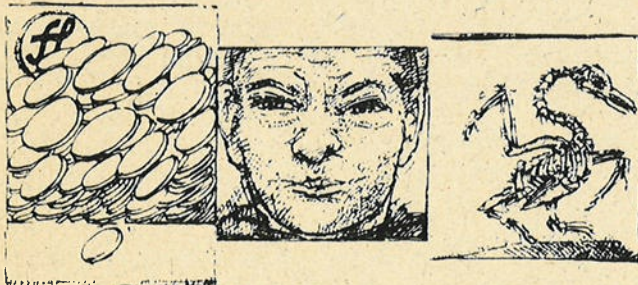
MILIEU

RONDOM

rijssystemen vooraf getoetst worden op hun geschiktheid wat

betreft het welzijn van de dieren. Tot nu toe gebeurde dat altijd achteraf. Pas toen leghennen -samengepropt in een piepklein kooitje- elkaar de veren begonnen uit te pikken, en er mensen tegen begonnen te protesteren, ging men kijken waarom of ze het niet lekker vonden, zo gezellig op elkaar. En als zo'n wantoestand eenmaal standaard is geworden dan is het erg moeilijk terug te draaien. Wat er niet aan vooraf ging voordat de kipjes een kubieke centimeter

hebben. Sinds milieugroepen vanaf het einde van de 60er jaren de relatie mens-milieu voor het eerst als probleem naar voren brachten is er een discussie tussen maatschappelijke groepen en de overheid op gang gekomen die heeft geleid tot de erkenning van een groot aantal milieuproblemen, en tot maatregelen om een deel hiervan aan te pakken.

In het oostblok is men nog niet zover. Lang zijn vervuiling van bodem, lucht en water daar afgedaan als zaken die typisch zijn voor een kapitalistische economie, en die zich (dus) niet voordeden in hun socialisme. Daar verandert nu gelukkig iets aan. In de DDR, Polen en Tsjechoslowakije zijn partikuliere milieugroepen opgericht, en de overheden daar erkennen onder druk van de publieke opinie schoorvoetend dat het met het milieu

in hun landen toch niet zo lekker zit.

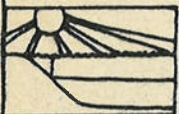
Iedereen die weleens in het oostblok is geweest heeft het gezien en vooral geroken. De mensen die aan de Polenakties contacten met mensen van daar overgehouden hebben (in Groesbeek lopen er ook heel wat rond), en zodoende daar wel eens op bezoek zijn geweest kwamen ontsteld over de enorme vervuiling terug. De vieze lucht in de industriegebieden die alle gebouwen zwart blaakt, en bij zoveel mensen ademhalingsproblemen en ziekten veroorzaakt, de stinkende rivieren, de afgestorven bossen...

Een van de belangrijkste bronnen van de vervuiling in de drie landen is de energievoorziening. Elekt_riciteitscentrales stoken steenkool en vooral veel bruinkool. Daarbij wordt het restprodukt van de verbranding zomaar de lucht

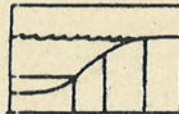
Ertzgebirge, op de grens van de DDR en Tsjechoslowakije, zijn grote stukken bos zo dood als een pier.

Ook om tegemoet te komen aan de grote bezorgheid onder de bevolking besteden de overheden meer aandacht aan dit thema. En er worden wat maatregelen genomen. Zo heeft de DDR laten weten de uitstoot van zwaveldioxide met 30% te willen verminderen tot 1993. Een zuiniger energiegebruik en ontzwaveling moeten daaraan bijdragen. Maar de installaties (zoals goede ontzwavelingsinstallaties) om vervuiling te voorkomen zijn

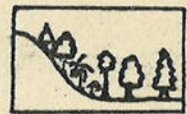
duur. En er is geen enkele aanwijzing dat de DDR van plan is de economische ontwikkeling af te remmen om structureel iets aan de vervuiling te doen. Het feit dat de op zich goede milieuwetgeving in het geheel niet wordt nageleefd is wat dat betreft een

MILIEU

RONDON

ingeblazen. Enorme hoeveelheden roet en zwaveldioxide komen daarbij vrij. Zwaveldioxide is het hoofdbestanddeel van zure regen. Die tast de bossen op een rampzalige manier aan. Bijvoorbeeld in het

teken aan de wand. Ook in de DDR gaat de economie vóór het milieu, ook daar is de kwaliteit van het milieu een uitkomst van de economische ontwikkeling, in plaats van een randvoorwaarde.

DE NATUUR VOLGENS BERT...

De houtveiling van het Staatsbosbeheer was een economisch en sociaal belangrijk evenement. Door toedoen van boswachter Jan Meesters kwam een krantartikel van zaterdag 9 februari 1952 boven water over een openbare verkoping van geriefhout. Dergelijke veilingen behoren tot de verleden tijd, wel maken Groesbekers gebruik van de mogelijkheid om in te schrijven op hout of bomen, met name voor brandhout.

't Was "verschrikkelijk" zo "noar duur" als het was!
 300 BOEREN UIT VELE WINDSTREKEN LOERDEN OP EEN KOOPJE MAAR
 'T WAS NIET ZO!
 (van onze speciale verslaggever)

" 't Is verschrikkelijk", steunde de boer, die Donderdagmorgen de Wilhelminazaal van café Jacobs aan de Dorpsstraat in Groesbeek uitstropelde. En hoofdschuddend herhaalde hij nog eens:
 " 't Is verschrikkelijk".

Denk nou niet, dat er binnen in die zaal daarnet een ernstige ramp had plaats gevonden: zijn ontsteltenis was alleen maar gewekt door de schrikbarende hoge prijzen, die betaald moesten worden op de houtverkoping van het Staatsbosbeheer, welke hier aan de gang was en die een ander deed verzuchten, dat 't allemaal "noar duur" ging!

De belangstelling voor deze verkoping was buitengewoon groot. Er zaten wel 300 man in de zaal, meest allemaal kleine boeren en mensen, die naast hun beroep ook nog een beetje aan landbouw doen. Van heinde en verre waren zij gekomen, uit Groesbeek, Wychen en Mook, uit Heumen, Overasselt en Nijmegen en wie weet waar nog meer vandaan. Want al konden zij van tevoren al vermoeden, dat 't hout niet te geef zou zijn, je kunt toch nog altijd billijker op zo'n verkoping dan bij de handelaar terecht.

Het spel begon 's morgens op half tien, toen de houtvester van de houtvesterij Nijmegen van het Staatsbosbeheer, ir. J.A. baron van Oldeneel tot Oldenzeel zijn benen onder de tafel op het toneel had gestoken, een soort vierschaar vormend, met de afslager aan zijn ene kant en twee schrijvers aan de andere.

449 KAVELS

Niet minder dan 449 kavels of percelen hout waren er te veilen.

Als U nu eens een record-veilingssnelheid van 1 kavel per minuut

zou aannemen, dan zou deze verkoop toch nog ruim 7 uur geduurd hebben. De afslager speelde het echter klaar om binnen het half uur de eerste 50 te passeren. Als U dan bedenkt, dat telkens met 15 of 20 gulden werd ingezet en dat er met één gulden tegelijk werd opgeboden, soms tot 45 gulden en meer, dan zult U met ons de pet afnemen voor dit veiling-phenomeen.

Monotoon, maar in ijltempo, ging het afroepen van de verschillende nummers voort, afgewisseld door de driftige hamerslag van de afslager; de schrijvers zwoegden, de mensen in de zaal zaten al gauw met verhitte gezichten vanwege de spanning en de hoge prijzen en zo rolde deze verkoping voort, in de nevel van drie honderd rook spuiende mannen: in de Wilhelmina-zaal in Groesbeek!

ALLEGAARTJE

Tweemaal per jaar organiseert het Staatsbosbeheer zo'n houtveiling en voor de gehele streek is dat steeds een evenement. Want vergeet niet, dat er op de boeren- en tuindersbedrijven jaarlijks heel wat hout nodig is. Geregeld b.v. moeten de weideafrasteringen worden hersteld; hier en daar moeten oude palen en posten door nieuwe vervangen worden en daar is 't acaciahout geknipt voor. Dat gaat n.l. vele jaren mee. Soms is 't dak van zo'n open schuur niet best meer, of moet er een heel nieuw dak op komen en voor die "dakbalken" worden dan de slieten (jonge dennenboompjes) gebruikt. Zo moeten b.v. ook de klaver en de peulvruchten op het land te drogen worden gezet en die worden dan opgehangen op een kunstig samenstel van dunne paaltjes, de z.g. klaverruiters, waarvoor de allerduinste dennetje dienen. De tuinders hebben voortdurend fruit-stutten nodig om de zwaar beladen takken van hun fruitbomen te kunnen ondersteunen en die stutten vinden zij in de vorm van lange, niet te dikke dennenboompjes, die wel van hun takken zijn ontdaan, maar waar men bovenaan toch nog wat uitsteeksels heeft laten zitten; in deze "vorken" komen dan de takken te rusten. Verder is er wel geen boerenbedrijf(je) waar de veevoederpot ("bruspot" JT) niet gestookt moet worden en de boeren zitten dus steeds om brandhout (beuken en eiken liefst) verlegen.

Dit alles en nog veel meer komt er nu jaarlijks tevoorschijn als de Staatsbossen gedund worden, waarna de "oogst", door 't hele bos verspreid, keurig op hopen (kavels) wordt gelegd (dit jaar waren 't er zoals gezegd 449). Vóór de veiling worden dan

de adspirant-kopers in de gelegenheid gesteld om die percelen te bezichtigen, waarbij personeel van het Staatsbosbeheer als gids meegaat.

Die dagen, waarop de boeren poolshoogte komen nemen, zijn eigenlijk veel interessanter om te beleven dan de eigenlijke verkoping. Van alle kanten ^{komen} ze dan opdagen om zich te verzamelen in de grote schuur achter de woning van de voorwerker (H. Arts), van waaruit dan op het vastgestelde uur voor de tocht door 't bos vertrokken wordt. De perceelsbeschrijvingen in de hand, kun je ze dan al monsterend de kavels zien bekijken, al wikkend en wegend tot hoever ze met hun bod op de verkoping zullen gaan. De foto's bij dit artikel zijn genomen op een van die kijkdagen.

GEEN KAT IN DE ZAK

Er zit aan 't organiseren van zo'n verkoping heel wat vast. Alles wordt tevoren gesorteerd, soort bij soort, en elke kavel wordt nader omschreven op de perceelsbeschrijving, waarin dus te lezen valt welke soort hout en hoeveel stuks van welke lengte en dikte er in zo'n kavel te vinden zijn.

Het Staatsbosbeheer schijnt daarbij bekend te staan om zijn eerlijkheid: zoals 't op de perceelsbeschrijving wordt verteld, zo is 't n.l. ook in werkelijkheid. Vandaar, dat sommigen het niet eens nodig achten om op de kijkdagen te komen; zij kopen op de veiling, zuiver en alleen afgaande op de perceelsbeschrijving. Van vertrouwen gesproken!

Vertrouwenwekkend is het zeker ook, dat het Staatsbosbeheer niet de slechtste exemplaren binnen in zo'n kavel wegmoffelt, maar ze juist bovenop legt, zodat de adspirant-kopers direct kunnen zien wat er aan mankeert!

Naschrift: Zo juist vernemen wij nog, dat lieden, die op deze jongste veiling niets gekocht hebben, toch aanmerkelijk lichter van portmonnaie (en evenzeer in 't hoofd) zijn thuisgekomen. Men heeft ons van deskundige wijze verzekerd, dat zulks bij houtverkopen wel meer voorkomt!

(uitgetikt door) Johan Thissen

Omdat het zo weer herft is, is hier een speciale HERFST-PUZZEL! Test je natuurkennis en vul 'm in!

Als je nog op zoek gaat naar kastanjes, en je hebt er flink wat gevonden, probeer dan eens het recept op de volgende bladzijde; eet smakelijk!

1.	2.						3.					4.			
									5.		6.				
7.															
							8.								
					9.				10.					11.	
12.															
									13.		13A.				
14.								15.							
							16.								
		18.									19.				
20.		20.			21.										
														22.	
23.															
								24.							

VAN LINKS NAAR RECHTS

1. vrucht van een kastanjeboom
6. er zijn naald- en-bomen
7. zo'n harde wind komt vaak voor in de herfst
8. deze zwart-met-witte vogel is een dief
10. ander woord voor paddestoel
12. zo noemen we het, als dieren een wintervoorraad aanleggen
13. het bovenste deel van een paddestoel
14. "zaadjes" van een paddestoel
15. je kan kastanjes boven een vuurtje
17. kleur van berkestam
18. hier groeien beukenootjes aan
19. veel herfstblaadjes hebben deze kleur
20. deze kabouter zat op een grote paddestoel
23. deze kleur heeft een zwavelkopje (paddest.)
24. aan deze boom groeien hazelnoten

RECEPT:

nodig: lekker veel tamme kastanjes, pannetje water, boter.

Was de kastanjes in een bak; de drijvende kastanjes wegdoen. Doe de kastanjes in het pannetje en zorg dat ze net onder water staan. Zet 't op het vuur en laat ze ± 45 min. koken. (o ja, vergeet niet de kastanjes van te voren met een mesje in te kruisen). Stort dan de kastanjes in een vergiet, laat ze uitlekken en een beetje afkoelen, pel ze af en eet ze met een klontje boter. mmmmm!

VAN BOVEN NAAR BENEDEN

2. herfstbloem
3. vrucht van eikeboom
4. een hele verzameling nootjes, die een eekhoorn verstopt, noemen we een
5. piepklein plantje, dat soms een heel tapijt vormt
9. dit valt in de herfst vaak met bakken uit de lucht
11. dier met mooie pluimstaart
- 13a. op deze paddestoel zitten de elfjes graag
16. deze kastanje kun je niet eten
18. dit blauwe vruchtje kun je vroeg in de herfst nog vinden
21. deze naaldboom verliest zijn naalden
22. kerstboom

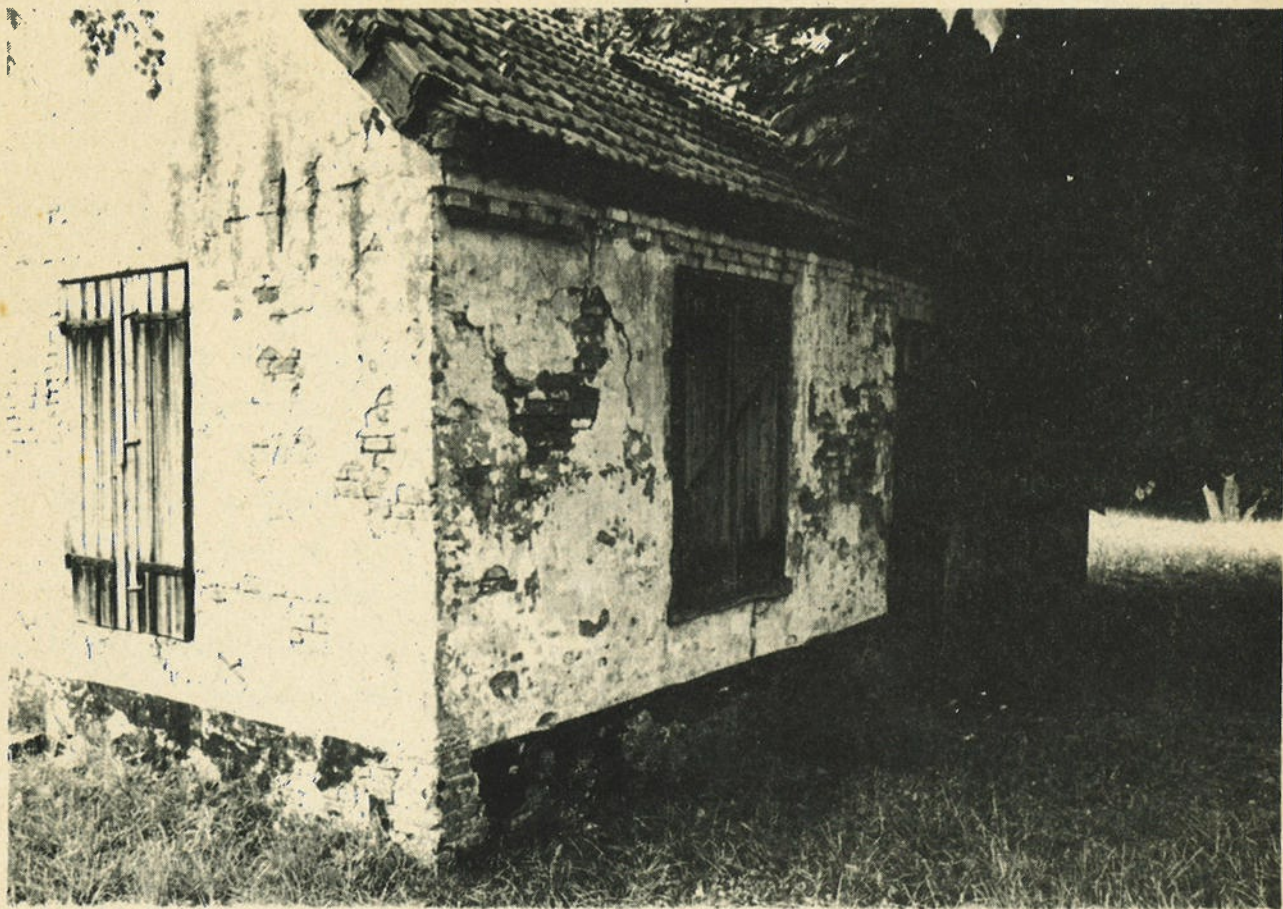
SUCCES!

Dit keer een "Wie kent Groesbeek?" die anders is dan anders. Geen beschrijving in woorden, maar een in beeld.

Een foto van een vervallen gebouw ergens in de gemeente Groesbeek. Waar staat dit bouwwerk? Niet gemakkelijk, maar er moeten lezers zijn die zo goed uit hun doppen kijken dat ze dit weten.

Inzendingen naar de redactie van het Groesbeeks Milieujournaal, per adres Henny Brinkhof, Hobbemaweg 28, 6562 CT Groesbeek.

Succes!

De prijs is vorige keer in de wacht gesleept door mejuffrouw Miend Mulles van de Heikant. Proficiat Miend!

Haar goede oplossing luidde: de Diepe Hel (het diepe stuk Zevenheuvelenweg, vanaf Groesbeek gerekend net achter het Canadese kerkhof).

